

วัดร้างในหัวเมืองพิษณุโลก

เนื่องจากพิษณุโลกเป็นเมืองเก่ามาแต่โบราณก่อนสมัยสุโขทัยเสียอีก และในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาก็เป็นเมืองลูกหลวงอีกด้วย ดังนั้นจึงมีวัดที่สำคัญ ๆ อยู่มากมายหลายวัด แต่ละวัดก็ยังมีซากโบราณสถานเหลืออยู่ให้ศึกษากันได้บ้าง บางวัดก็ไม่เหลือซากอะไรไว้เลย ถูกแปรสภาพเป็นโรงเรียนบ้าง เป็นบ้านเรือนบ้าง เป็นสวนบ้าง จะได้กล่าวถึงวัดร้างในหัวเมืองพิษณุโลก ที่ยังเหลือซากโบราณสถานอยู่บ้างตามลำดับไป

วัดวิหารทอง

วัดวิหารทอง^{๕๕}อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านเยื้องกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเล็กน้อย หรืออยู่ติดกับสำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก เข้าใจว่าสำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลกคงตั้งอยู่ในบริเวณวัดวิหารทองนั่นเอง วัดวิหารทองนี้คงเป็นวัดใหญ่มาแต่โบราณแน่นอน เพราะเดิมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ สูง ๑๘ ศอก และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้เชิญลงมากรุงเทพฯ พร้อมทั้งทรงสร้างวิหารประดิษฐานไว้ในวัดสระเกศต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเฉลิมพระนามว่า “พระอัฐฐารสศรีสุคตทศพลญาณบพิตร”

ปัจจุบันนี้วัดวิหารทองเป็นวัดร้าง มีโบราณสถานที่เหลืออยู่พอจะทราบว่า เป็นวัดใหญ่ที่สำคัญมาก่อนก็คือ ซากของเสาโบสถ์หรือวิหารขนาดใหญ่อยู่ ๒ แห่ง แห่งแรกอยู่ติดกับสำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก และอีกแห่งหนึ่งอยู่เหนือขึ้นไปเล็กน้อย และใกล้ๆ กับซากโบสถ์วิหารนี้ยังมีต้นโพธิขนาดใหญ่มากอีก ๑ ต้น และถัดไปทางทิศตะวันตกติดกับถนนเทพารักษ์มีเนินดินขนาดใหญ่อีก ๑ เนิน เข้าใจว่าคงเป็นฐานของเจดีย์แน่นอน และคนละฟากถนนของฐานเจดีย์นี้ก็มีคูน้ำ แต่บางส่วนของคูน้ำนี้ได้ถูกถมเพื่อสร้างเป็นสำนักงานสหกรณ์การเกษตรของจังหวัดพิษณุโลกเสียแล้ว เข้าใจว่าคูน้ำนี้คงจะมีรอบวัดวิหารทองก็ได้ แต่ได้ถูกถมสร้างเป็นสถานที่ราชการเสียหมด และถนนเทพารักษ์ปัจจุบันนี้ก็คงเป็น

กำแพงวัดมาก่อนก็ได้เพราะว่าเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๔ นี้เอง ทางสำนักงานสหกรณ์
 ครอบอมทรัพย์ได้ให้คนงานขุดดินเพื่อทำเสารั้วได้พบซากอิฐเป็นแนวยาว และได้ซากอิฐ
 เหล่านี้ ได้พบต่อดินเผาขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๐ ซม. ยาว ๑.๓๐ เมตร หลาย
 ท่อ แต่ละท่อก็ต่อกันเป็นแนวยาว แต่ส่วนมากชำรุด คุณประจิม มีผดุงเจ้าหน้าที่ของ
 สหกรณ์ครอบอมทรัพย์ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมงานก่อสร้างวันนั้น ได้เก็บมาต่อกันเข้าเสร็จเรียบร้อย
 เป็นรูปท่อดินเผา ๑ ท่อ และยังไม่ได้ขุดอีกหลายท่อเข้าใจว่าท่อดินเผาเหล่านี้คงเป็นท่อ
 ระบายน้ำจากบริเวณวัดวิหารทอง ผ่านใต้กำแพงวัดไปออกกุน้านนั่นเอง

จากการสังเกตคูบริเวณวัดวิหารทอง และซากโบราณวัตถุสถานที่เหลืออยู่ จึง
 นำสันนิษฐานได้ว่าคงเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย และคงเป็นวัดใหญ่ที่สำคัญคู่กับวัด
 พระศรีรัตนมหาธาตุก็ได้ เพราะอยู่เยื้องกันเล็กน้อย และไม่ห่างไกลกันมากนัก แต่น่าเสียด
 ายที่วัดนี้ถูกสถานที่ราชการ บ้านเรือน สร้างอยู่ในบริเวณวัด แม้กระทั่งซากโบราณสถาน
 ต่าง ๆ ก็กรร้าง ซ้ำยังมีส่วนขุดไว้ในบริเวณซากโบสถ์วิหารอีกด้วย ถ้าหากทางกรมศิลปกร
 ทางจังหวัด ทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกจะร่วมกันขุดแต่งบริเวณวัดนี้ก็ดียิ่ง เพื่อให้
 นักเรียนนักศึกษาและประชาชนที่สนใจได้ชมและศึกษาหาความรู้ได้

และบริเวณใกล้ ๆ กันกับวิหารทองยังมีวัดร้างอีกถึง ๒ วัด คือวัดศรีสุคตกับ
 วัดโพธิทอง ซึ่งจะได้อีกต่อไป สำหรับวัดโพธิทองนั้นไม่เหลือซากอะไรไว้เลยเพราะกลายเป็น
 บ้านพักของข้าราชการมหาดไทยเสียหมดแล้ว

วัดศรีสุคต

วัดศรีสุคตตั้งอยู่เหนือวัดวิหารทองขึ้นไปไม่มากนักและอยู่ริมถนนเทพารักษ์เช่น
 เดียวกับวัดวิหารทอง หรืออยู่หลังโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และบริเวณวัดศรีสุคตนี้
 ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งของสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งนำชื่อวัดมาตั้งเป็นชื่อ
 ของสถานสงเคราะห์ว่า “สถานสงเคราะห์ศรีสุคต”

โบราณสถานที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือ ซากของฐานเจดีย์ขนาดใหญ่ ๑ ฐาน
 และเนินดินเล็ก ๆ อีก ๒ เนิน เข้าใจว่าเป็นฐานเจดีย์เช่นกัน ซึ่งโบราณสถานเหล่านี้อยู่ใน
 บริเวณของสถานสงเคราะห์ศรีสุคต นับว่าเจ้าหน้าที่ได้รักษาไว้ดีมากไม่รื้อทิ้งเสีย แต่นอกจากนี้

ของสถานสงเคราะห์ศรีสุคนธ์ ยังมีซากเสาศิลาแลงอีกหลายหลายต้น เข้าใจว่าเป็นโบสถ์หรือวิหารของวัดศรีสุคนธ์นั่นเอง น่าเสียดายที่ยังรกร้างอยู่ ไม่มีการขุดแต่งไว้ศึกษาต่อไป สำหรับวัดศรีสุคนธ์คงเป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยก็ได้ เพราะเป็นวัดที่อยู่ใกล้ ๆ กับวัดวิหารทองนั่นเอง

วัดหลังศาล

วัดหลังศาลนี้เป็นวัดร้างมาแต่โบราณแล้ว และไม่มีใครทราบว่าเดิมวัดนี้ชื่อวัดอะไร เนื่องจากวัดนี้ตั้งอยู่หลังศาลยุติธรรม ชาวบ้านจึงเรียกว่า “วัดหลังศาล” ตั้งอยู่ห่างจากถนนสิงหวัฒน์ (ถนนจากพิษณุโลก-สุโขทัย) ประมาณ ๕๐ เมตรเท่านั้น เข้าใจว่าวัดนี้เดิมคงเป็นวัดที่ใหญ่และสำคัญมากเช่นกัน เพราะตั้งอยู่ไม่ห่างจากวัดวิหารทองและวัดพระศรีรัตนมหาธาตุมากนัก ทั้งตั้งอยู่ในแนวเดียวกับวัดวิหารทองอีกด้วย

ปัจจุบันนี้ยังมีโบราณสถานที่เหลืออยู่ก็คือเนินดินสูงใหญ่ เข้าใจว่าคงจะเป็นฐานโบสถ์วิหารหรือเจดีย์ก็ได้ ถ้าทำการขุดแต่งให้ถูกหลักวิชาคงจะทราบได้แน่นอนขึ้น นอกจากนี้ยังมีต้นโพธิขนาดใหญ่อยู่อีก ๑ ต้น และเมื่อไม่นานมานี้ได้มีผู้พบพระเครื่องในบริเวณวัดนี้ ๕-๖ พิมพ์ด้วยกัน เรียกกันว่าพระเครื่องกรุวัดหลังศาล มีทั้งทำด้วยทองคำ เงิน ชินเงิน และสัมฤทธิ์ ซึ่งมีลักษณะพอสังเขป คือ เป็นพระปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบอยู่ในสามเหลี่ยม เนื้อสัมฤทธิ์สนิมดำ และที่เป็นเนื้อสัมฤทธิ์ สนิมเกาะดำ ปางสมาธิ นั่งขัดสมาธิราบอยู่บนฐาน ๒ ชั้น ก็มี

สำหรับวัดหลังศาลนี้ นำที่ทางกรมศิลปากร ทางจังหวัด และทางเทศบาลจะร่วมกันขุดแต่งไว้ศึกษาต่อไป ยิ่งอยู่ใกล้กับถนนสิงหวัฒน์ซึ่งเป็นถนนสายใหญ่ถึงสุโขทัยด้วยแล้วจึงน่าจะขุดแต่งอย่างยิ่ง แต่ก็น่าเสียดายที่ปัจจุบันนี้รอบวัดเป็นบ้านเรือนเสียหมดแล้ว ชำบนเนินดินยังมีคนใช้เป็นที่พักพิงผักอีกด้วย

วัดน้อยหรือวัดอุทยานน้อย

กล่าวกันว่าวัดน้อยหรือวัดอุทยานน้อยเป็นวัดที่คู่กับวัดอุทยานใหญ่ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นวัดธรรมจักรซึ่งมิใช่วัดร้าง) หรืออีกนัยหนึ่งก็กล่าวกันว่าวัดน้อยนี้คู่กับวัดใหญ่

ซึ่งปัจจุบันวัดน้อยเป็นวัดร้างอยู่ริมแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออก อยู่เหนือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ขึ้นไปไม่มากนัก ถ้าจะไปตามถนนเอกาทศรถก็จะมีซอยแยกทางซ้ายมือจนถึงตัววัดทีเดียว

โบราณวัตถุสถานที่เหลืออยู่ในปัจจุบันก็คือซากของโบสถ์หรือวิหาร ซึ่งยังเหลือ
ผนังและหลังคาที่หน้าบรรณก็ยังมีลายปูนปั้นอยู่บ้าง และมีกระเบื้องเคลือบที่ประดับอยู่บ้าง
ส่วนใหญ่ถูกคนแกะออกเสียเกือบหมด น่าเสียดายที่วัดน้อยริมนี้ เข้าใจว่าโบราณวัตถุสถาน
บางส่วนคงพังลงน้ำไปมากแล้ว และรอบ ๆ บริเวณวัดก็ถูกบ้านเรือนสร้างอยู่ ใต้วัดลงมา
เป็นโรงเรียนวัดน้อย เข้าใจว่าตัวโรงเรียนเป็นสถานที่ของวัดน้อยนั่นเอง

วัดน้อยนี้อยู่ในกำแพงเมืองแน่นอน เพราะทางทิศตะวันออกของบริเวณวัดยังมี
ซากของกำแพงเมืองเหลืออยู่ สังเกตเห็นได้ชัดเจน *